

Yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon yhteensovittaminen. MAL-verkoston pilottikokonaisuus 2011-2013.

TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT

Kunta- ja palvelurakenneuudistus on paitsi muokannut kuntarakenteita, myös lisännyt tarvetta kuntien väliselle yhteistyölle. Hallitusohjelmassa on linjattu, että kunta- ja palvelurakenteiden uudistaminen jatkuu. Perusteena mainitaan kuntien taloutta vahvistava kehittämistoiminta, yhdyskuntarakenteen eheyttäminen sekä kunnallisen itsehallinnon ja paikallisdemokratian vahvistaminen. Jo ennen tätä linjausta kuntatalouden kiristyminen on saanut kunnat hakemaan yhä kustannustehokkaampia toimintamalleja – monet yhteistyössä muiden kuntien kanssa. Seudullinen, toiminnallisiin alueisiin perustuva näkökulma suunnittelussa on viime vuosina noussut merkityksellisemmäksi. Koska ihmisten arki ei noudata nykyisiä kuntarajoja, on suunnittelussakin pystyttävä toimimaan yli rajojen, ottamaan toiminnalliset alueet suunnittelun lähtökohdiksi.

Yhdyskuntarakenteen ja palveluverkkojen suunnittelu sekä niiden yhteensovittaminen useiden kuntien muodostamilla toiminnallisilla alueilla on Suomessa vielä suhteellisen uutta, mutta sitäkin ajankohtaisempaa. Malleja seudullisesti tai kuntien yhteistyönä toteuttamiin projekteihin yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon yhteensovittamisesta ei kuitenkaan ole juuri olemassa.

Yhteensovittamisella tarkoitetaan tässä suunnittelua, jossa yhteensopivuuden kannalta keskeiset tekijät on huomioitu. Tällaisen suunnitteluprosessin katsotaan tuottavan nykyistä paremmin yhteensopivia rakenteita. Yhteensovittamisen kehittämisessä on siis oikeastaan kyse suunnitteluprosessin kehittämisestä.

PILOTTIKOKONAISUUDEN TAVOITE

Pilottikokonaisuuden tavoitteena on

- tukea kohteiksi valittujen seutujen ajankohtaisia prosesseja.
- kehittää toimintamalli kuntien yhteistyössä tehtävään yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon suunnitteluun ja toteutukseen
- kerätä tietoja ja kokemuksia pohjustamaan maankäytön suunnittelua ohjaavan lainsäädännön kehittämistä siten, että yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon yhteensovittaminen tulisi nykyistä paremmin huomioiduksi osana suunnitteluprosesseja

KOHDEALUEET

MAL-verkoston ohjausryhmä on valinnut kolme kohdealuetta mukaan pilottikokonaisuuteen. Kohdealueet ovat varsin erityyppisiä ja mahdollistavat siten yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon yhteensovittamisen monipuolisen tarkastelun. Pilottiin valitut kohdealueet on kuvattu lyhyesti seuraavassa.

Oulun seutu. Tarkastelun kohteena tuleva "suur-Oulu", joka muodostuu 1.1.2013 yhdistyvistä Oulun kaupungista sekä Haukiputaan, Kiimingin, Oulunsalon ja Yli-lin kunnista. Kuinka sovitetaan yhteen viiden kunnan yhdyskuntarakenne ja palveluverkko sekä niiden suunnittelukäytännöt?

Joensuun seutu. Tarkastelun kohteena Joensuun kaupungin ja Kontiolahden kunnan alueille suunniteltu Pilkon alue, joka on seudun yleiskaavassa varattu pientalovaltaiseen asumiseen. Asemakaavoitus ja alueen toteutus on tarkoitus käynnistää yhteistyössä 2015 alkaen. Kuinka sovitetaan yhteen kahden erilaisen kunnan alueelle sijoittuva yhdyskuntarakenne ja palveluverkko toimivalla tavalla?

Tampereen kaupunkiseutu. Tarkastelun kohteena Tampereen kaupungin ja Kangasalan kunnan alueille sijoittuva aluekokonaisuus Ojala-Lamminrahka + Nurmi-Sorila + Ruutana + Tarastenjärvi. Alueella sijaitsee vanhaa maaseutumaista asutusta (Sorila), jonkin verran tiiviimpää pientaloasutusta (Ruutana) ja yrityksiä sekä suuri kaatopaikka (Tarastenjärvi). Julkisia palveluita alueella on tällä hetkellä niukalti. Alue on seudun rakennesuunnitelmassa linjattu merkittävästi kehitettäväksi työpaikka- ja asuinalueeksi. Kuinka kehittäminen ja yhteensovittaminen toteutetaan?

PILOTTIKOKONAISUUDEN VAIHEET

Pilottikokonaisuus on jaettu kolmeen vaiheeseen, jotka on kuvattu seuraavassa. *Tarjouspyyntö koskee kohdassa B. kuvattua selvitystyötä.*

A. Kriteeristö.

Työskentely on aloitettu vuonna 2011 Yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon yhteensopivuuden kriteeristön laatimisella. Kriteeristöllä tarkoitetaan yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon yhteensopivuuden kannalta keskeisempiä tekijöitä: niitä asioita, joiden perusteella voidaan sanoa yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon olevan yhteensopivat. Nämä tekijät määritellään sekä yleisellä tasolla että alustavasti myös kohdealuekohtaisesti.

Tulos: Yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon yhteensopivuuden kriteeristö. Raportoidaan kirjallisesti MAL-verkoston internet-sivuilla sekä mahdollisesti MAL-verkoston tulevilla tilaisuuksissa.

Toteutus: Verkoston sisäinen työskentely. Työpajojen tuloksena lyhyt kirjallinen kooste kriteeristöstä, valmistuu 15.10. mennessä. MAL-verkoston 100% rahoitus; ei vastinosuuksia kohdealueilta.

B. Selvitys.

Ensimmäisessä vaiheessa (A) on määritelty yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon yhteensopivuuden kriteeristö sekä yleisellä tasolla että alustavasti myös kohdealuekohtaisesti. Selvitysvaiheessa kriteeristöä voidaan tarvittaessa tarkentaa kohdealueittain. Edellinen mukaan luettuna selvitykseen sisällytetään seuraavat asiakokonaisuudet, joita tarkastellaan kohdealueittain:

- Tarkennetaan yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon yhteensopivuuden kriteeristöä kohdealueittain (mikäli tarpeen). Tarkennus toteutetaan yhteistyössä seutujen edustajien kanssa esim. työpajatyöskentelyinä.
- Kartoitetaan yhdyskuntarakenteiden ja palveluverkkojen nykytilanne. Kartoituksen painopisteen tulee olla kriteeristöön sisällytetyissä tekijöissä.
- Kartoitetaan suunnitteluprosessi tähän mennessä. Kartoituksen painopisteen tulee olla kriteeristöön sisällytetyissä tekijöissä.
- Kartoitetaan yhdyskuntarakenteiden ja palveluverkkojen tavoitetila sekä toteutuksen suunniteltu aikataulu. Kartoituksen painopisteen tulee olla kriteeristöön sisällytetyissä tekijöissä.
- Tunnistetaan tavoitetilan kannalta keskeiset tahot (päättäjät, organisaatiot, sidosryhmät, osalliset, jne), esim. aluekohtaisissa työpajoissa.
- Tunnistetaan tavoitetilan kannalta keskeiset tieto-/ selvitystarpeet esim. aluekohtaisissa työpajoissa.
- Tunnistetaan kunkin seudun suunnitteluprosessiin liittyvät haasteet ja niihin liittyvät kehittämistarpeet esim. aluekohtaisissa työpajoissa.
- Kartoitetaan muut mahdolliset kohdealueittain relevantit tiedot

Tulos: Selvitys kohdeseutujen suunnittelun lähtökohdista, tavoitteista, prosesseista, avaintoimijoista ja päätöspoluista sekä edellisiin liittyvistä kehittämistarpeista. Raportti sekä tulosten suullinen esittely MAL-verkoston tilaisuudessa.

Toteutus: Selvitys käynnistetään 24.10.2011 ja päätetään viimeistään 31.5.2012. Selvitys toteutetaan konsulttityönä, MAL-verkoston 100% rahoituksella. Selvitysvaiheen budjetti on 40 000 euroa (alv 0%).

C. Pilotointi.

Pilotoinnin tarkoitus on kehittää yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon yhteensovittamisen suunnitteluprosesseja. Pilotointi voi tarkoittaa esimerkiksi seudullisen yhteensovittamisprosessin kokonaissuunnitelman laatimista, public-private-yhteistyön kokeilua osana prosessia tai muuta keskeiseksi havaitun osan kehittämiseen tähtäävää kokeilua. Pilotoinnin muoto määrittyy kohdealueittain vaiheiden A ja

B tulosten perusteella. Pilotoinnin lisäksi tähän osaan sisältyy yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon yhteensovittamista koskevan oppaan kokoaminen pilottikokonaisuuden tulosten pohjalta.

Tulos: Tiedot kokeiltujen toimintamallien toimivuudesta ja kehittämistarpeista osana prosesseja. Lisäksi pilottikokonaisuuden tulokset kokoava opas, jossa myös em. tiedot raportoidaan. Lopulliset tulokset esitellään MAL-verkoston tilaisuuksissa loppuvuodesta 2013.

Toteutus: Pilotointi 5/2012 – 8/2012 ja se kestää vuoden 2013 lopulle. Pilotointivaiheelle haetaan ulkopuolista rahoitusta, lisäksi sen toteuttaminen edellyttäneen vastinrahoitusta osallistuvilta alueilta. Alueet ovat sitoutuneet tähän vaiheeseen vasta alustavasti. Lopulliset sitoutumispäätökset alueilta pyydetään vuonna 2012, sitten kun pilotoinnin muoto ja rahoitusosuudet ovat tiedossa. Rahoitus- ym asioita selvitetään ja niistä tiedotetaan kohdeseuduille vaiheen B aikana.

PILOTTIKOKONAISUUDEN TULOKSET

Pilottikokonaisuuden toteuttaminen ja tulokset tukevat seutujen ajankohtaisia prosesseja. Lisäksi tuloksena tullaan esittämään

- yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon yhteensopivuuden kriteeristö perusteluineen.
- toimintamalli /-mallivaihtoehtoja kuntien yhteistyössä tehtävään yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon suunnitteluun ja toteutukseen
- tietoja ja kokemuksia pohjustamaan maankäytön suunnittelua ohjaavan lainsäädännön kehittämistä siten, että yhdyskuntarakenteen ja palveluverkon yhteensovittaminen tulisi nykyistä paremmin huomioiduksi osana suunnitteluprosesseja

Välituloksia esitellään MAL-verkoston tilaisuuksissa vuosina 2012-2013. Lopputulokset raportoidaan verkoston tilaisuuksissa sekä pilottikokonaisuuden julkaisussa vuoden 2013 lopussa. Tavoitteena on rakentaa julkaisu, jota voidaan hyödyntää oppaana vastaavankaltaisissa suunnittelutilanteissa eri puolilla Suomea.